

Folyóiratfigyelőben Salgótarjában

Egy olvasótermi felmérés tapasztalatai

Előszó

Az időszaki kiadványok elemző áttekintése során legelőször is számba kell venni azokat a meghatározó és általános ismérveket, amelyek a magyar sajtó minden korszakára egyaránt érvényesek. Egyik fontos jellemzője a hazai periodikáknak, hogy általában kapcsolódnak az időszaki (napi, heti, havi) eseményekhez, időszerűek, aktuálisak, többségük hírértékű információt közvetít. Tartalmukban lehetnek általánosak, közérdekűek, és többnyire egy-egy szakterületre korlátozódnak – ami lehet művészet vagy tudomány –, illetve a politikai, gazdasági és társadalomkutatás számára jelentenek hosszú távon fontos és elérhető forrást. Napjainkban már jelentős részük nemcsak hagyományos formában érhető el, hanem elektronikus úton is rendelkezésre áll.

Folyóiratainkról és az Olvasóterem szolgáltatásairól felmérésünk Salgótarjában a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban készült, 2005. május hónapban.

Könyvtárunkat közel 9800 felnőtt és 3100 gyermek olvasó keresi fel. Időszaki kiadványaink kurrens állománya 215 cím, plusz a Helyismereti részleg kötelese példányai.

Olvasótermünk látogatói között minden korosztály megtalálható: a délelőtti, csendesebb órákat elsősorban az idősek, nyugdíjasok használják ki, a délutáni órákat dominánsan a tanulók, a fiatalok és a fiatalabb felnőttek, valamint a munka után érkezők közönsége használja ki.

Sokféle felmérés készült már a forgalomról, a látogatottságról könyvtárunk különböző részlegeiben, többször mértük a helyben használat alakulását. Kimondottan a folyóiratok használatáról, forgásáról még nem készült statisztikánk. Nemcsak a használatot mértük, hanem kíváncsiak voltunk: azon felül amit mi tudunk kínálni olvasóinknak, még milyen igényük lenne, milyen lapot látnának szívesen könyvtárunkban. Illetve kihasználtuk az alkalmat, és kértük őket fogalmazzák meg véleményüket részlegünkkel kapcsolatban.

2004 szeptemberétől mi, olvasótermi tájékoztatók kaptuk a folyóiratok gondozását, a rendeléstől a beérkeztetésen, a reklamáción, a leltározásán át a kötetesig. Tehát minden munkafolyamat a mi kezünkbe került. Az első rendelést sikeresen lebonyolítottuk. Természetesen az év folyamán már kaptunk az olvasók részéről jelzéseket: mit szeretnének olvasni, ez vagy az miért nem jár stb. Megismertük látogatóinkat abból a szempontból is, hogy kinek mi az érdeklődési köre, mit ajánlhatunk neki. Ezért úgy gondoltuk: mielőtt megrendeljük újra a könyvtár periodikáit, megkérdezzük olvasóinkat, kikérjük véleményüket, hogy annak megfe-

lelően tudjuk alakítani a rendelésünket, de természetesen gondolnunk kellett az anyagi lehetőségeinkre is. Ennek jegyében kezdtük el a munkát.

A felnőtt részleg folyóiratai mellett a felmérésbe bevontuk a gyermeklapokat is, ebben a Gyermekkönyvtár munkatársai partnereink voltak, ezúton is köszönet munkájukért.

Az elkészített kérdőívek három kérdést tartalmaztak:

1. Kérjük, sorolja föl a mai napon az Ön által olvasott folyóiratokat!
2. Milyen egyéb újságot, lapot olvasna szívesen könyvtárunkban? Nevezze meg címe vagy témája szerint!
3. Az olvasóteremmel kapcsolatos egyéb észrevétele, véleménye.

(Ugyanezeket a kérdéseket tettük fel a gyermekek számára, de az ő nyelvezetükhöz igazítva, tegező formában.)

A kérdőívek feldolgozása során szembesültünk azzal a ténnyel, hogy olvasóink közül néhányan nem tudják, mit jelentenek pontosan a periodika, az időszaki kiadvány, a folyóirat és az újság kifejezések könyvtári szaknyelven. A válaszok között szerepelt például ez: „Én nem olvasok folyóiratot csak napilapot.” Nézzük, hogyan is fogalmaz a szakirodalom:

Időszaki kiadvány: olyan előre meg nem határozott időtartamra tervezett kiadvány, amely egymást követő részegységekből (számokból, füzetekből, kötetekből stb.) áll, ezeket rendszerint számozásuk, keltezésük, kronologikus vagy egyéb megjelölésük különbözteti meg egymástól. Legfontosabb típusai: hírlap (napilap), hetilap, folyóirat, évkönyv, időszakosan megrendezett konferencia, sorozat.

Folyóirat: Kéthetenként vagy nagyobb időközönként megjelenő időszaki kiadvány.

A kérdőívet egy héten át minden nap kitöltöttük olvasóinkkal részlegünkben és a gyermekkönyvtárban egyaránt. Ezeknek az összegzését, a véleményeket, következtetéseket és a tanulságokat szeretnénk most megosztani olvasóinkkal.

A felmérés egy hete alatt az Olvasóterembe 112 kérdőív érkezett vissza, a Gyermekkönyvtárba pedig 15.

Lapok a mérlegen

Az első kérdésre adott válaszok alapján nézzük tehát lapjaink forgatottságát a periodicitás növekvő sorrendjében haladva.

Napilapok

Napilapjaink összesen 184 említést kaptak.

Vezető helyen a megyei lap, a *Nógrád Megyei Hírlap* áll, 40 említéssel, ez 21.7 százaléka az összes említésnek, tehát olvasóink több mint egyötöde forgatta. Ezt követi az országos napilapok közül a *Népszabadság* és a *Blikk*, egyenként 28 szavazattal, ez 15.2 százalékos forgalom az összes napilapból. Hihetnénk, hogy azok, akik olvassák a komoly, legnagyobb példányszámú lapot értékes informá-

ciókért, mintegy „desszertként” pótolják pletykaigényüket a bulvársajtóból, hiszen nagyon eltérő a két lap hírirodalma és hírértéke.

Látogatónk nemét erőteljesen jelzi a következő lap: a *Nemzeti Sport*: 22 szavazatot kapott. Ugyanennyit szavazatot kapott még a *Magyar Nemzet*. Ez 12-12 százalékos forgalom.

Meglepő, hogy az *Expressz* csak 6,5 százalékos pontot kapott (12 említés), pedig szinte külön olvasói tábora van (munkanélküliek, ingatlan keresők, hirdető, társkeresők stb.).

A 2004 novemberében léteért küzdő, majd megújuló, bár „összement” *Magyar Hírlap* is mindössze 6,0 százalékos pontot (11 szavazatot) mondhat magáénak. Elgondolkodtató: ebből a lapból kell-e hogy járassunk még egy példányt, vagy válasszunk egy forgatottabb újságot.

Ezután a *Népszava* következik 10 említéssel, ez 5,4 százalékos forgatottság.

A sort a két gazdasági napilap zárja, szinte azonos olvasottsági számmal: a *Napi Gazdaságot* 6-an (3,3%), a *Világ gazdaságot* 5-en (2,7%) vették kézbe egész héten. Ezek igen drága lapok, ennek tükrében szükség van-e mindkettő előfizetésére?

A *Metro* újságot, ami ingyenes, így a városban több helyen is hozzáférhető, alig említették olvasóink (4 említés).

Hetilapok

Hetilapjaink összesen 78 említést kaptak.

A hetilapok listáját a *HVG*, azaz a *Heti Világ gazdaság* vezeti 10 említéssel. A lap csütörtök reggel érkezik, sokan ezért járnak be, a társlapokat is ekkor olvassák el, nemcsak hetiket (pl. a *Figyelő*), hanem havilapokat is (pl. *Cash Flow*). Következő az *Élet és Tudomány*, 6 említéssel, 5-tel az *Autópiac*, majd a *168 Óra*, s végre egy női magazin: a *Nők Lapja*, amit viszont már csak négyen említettek. Következnek sorban a közéleti hetilapok, amelyeket pártállásra való tekintet nélkül szintén igyekezünk teljes skálán kínálni: *Magyar Narancs*, *Magyar Fórum*, *Heti Válasz*, mind 4 említéssel szerepel.

Forgatott a *Képes Újság* és az *Élet és Irodalom* is, mindkét lapot hárman nézték át, majd ezeket követi a *Sport plusz Foci*, a *Magyar Demokrata*, a *Figyelő*, és a *Szabadság*. A felsorolásból egyetlen hetilapunk sem maradt ki: a *Tallózó*, a *Szabad Föld* és a *Köznevelés* is talált magának egy-egy olvasót a héten.

Hetilapjaink tehát forognak, mindegyiket keresik olvasóink. Igénylik, hogy időben itt legyenek, azon a napon, amikor az újság megjelenik: a *Nők Lapja* kedden, a *HVG* csütörtökön, az *ÉS* pénteken. Ez pontos egyeztetést kíván a Magyar Postával, a kiadóval, és a késésre való azonnali rákérdezést, hogy hiteles tájékoztatást kapjanak olvasóink: nem nálunk akadt el a lap.

Forgatják idegen nyelvű lapjainkat is: a *Stern* 3-an, a *Newsweek* 2-en olvasták a héten – bármennyire is drágák ezek a lapjaink, szükség van rájuk, érdeklődés van irántuk, hiszen egyre többen tanulnak nyelveket, írnak idegen nyelven szakdolgozatot.

Havilapok

Havilapjaink összesen 39 említést kaptak.

A havonta megjelenő lapok érkezése sokszor kiszámíthatatlan. Ráadásul, a nagyon kedvező előfizetési lehetőség miatt általában a Könyvtárellátó Kht.-től rendel-

jük őket, ez a cég pedig csak kétszer szállít egy héten. Sajnos, gyakran előfordul, hogy utcai hírlapárusoknál már kapható a lap, hozzánk pedig csak egy hét–tíz nap késéssel érkezik meg. Telefonon rendszeresen reklamáljuk ezeket a lapokat, de gyakori válasz: a nagy terjesztő cégek sem kaptak még a kiadótól. Ilyenkor türelmet kérünk olvasóinktól – szerencsére többségük megértő –, és ha megjön a lap, máris adjuk nekik, felhívjuk rá figyelmüket. A személyes kapcsolatokon, az odafigyelésen rengeteg múlik: így várhatunk el és kapunk mi is több türelmet olvasóinktól.

Havilapjaink közül legtöbbet a *HTM-et* (*Hegyiturista Magazin*) és a *Gyöngyöt* forgatták. A *HTM* a régi *Turista Magazin* és még két (számunkra nem járó), hasonló témakörű újság összevonásából indított szép, színes, gazdag és igényes kivitelű lap. A hegymászástól a barlangászatig minden földrajzi képződmény meghódításával, feltérképezésével foglalkozik. A *Gyöngy* szintén igényes magazinná vált az utóbbi időben: fel kellett vennie a versenyt a piaci kihívásokkal, s ez jót tett a lap struktúrájának: szélesedett a látóköre. Mindkét lapot hatan olvasták a héten. Öt szavazattal jár nyomukban a *História*, alig kevesebben forgatták a *Rubicont*: mindkettő történelmi ismeretterjesztő magazin. Szívesen olvassák középiskolások is a tananyag kiegészítéséhez, és gyakran vannak tematikus számai, amelyek több oldalról és a legújabb kutatások tükrében világítanak meg egy-egy témát. A *CHIP* számítástechnikai magazint négyen, míg a hasonló témájú *Computer Panorámát* csupán egy fő forgatta.

A földönkívüliekkel, parajelenségekkel foglalkozó lapunk, az *UFO-magazin* is előkelő helyen szerepel, mutatja ez a téma iránti keresletet. Ugyanilyen felkapott téma az „érezzük jól magunkat lelkileg, testileg”, azaz a *Wellness-újság* is, amely a nyár közeledtével – lévén tele wellness-hétvége hirdetésekkel – szintén felkapott és olvasott lapunk volt. Nyomában toporog a *Praktika* is, a nyári szünidőre teli s teli jobbnál jobb „csináld magad!”-ötletekkel: hárman is kézbe vették. Egnél többen említették még a *Pályázatfigyelőt*, a *Mozgó Világot*, a *Családi Lapot*, amely a Vöröskereszt kiadványa. A *Videopraktikát* – ez a Zenei részlegbe jár – gyakran áthozták a mi részlegünkbe, együtt olvasni a többi lappal. Az utóbbi évek szintén igényesen megújult szakmai lapja, az *Új Pedagógiai Szemle* is forgott a héten, valamint az *Új Művészet*, az *Új Elixír* és a *Kritika* egyaránt két említéssel szerepelt. Havilapjainkat említés szintjén mind vizionáltuk a kérdőíveken, de meglepő tapasztalatra tettünk szert: az állományvédelem végett papucsban a munkaasztalon tartott lapok kevesebb említést kaptak, mint számítottunk rá – illetve, amennyi pénzt költünk rájuk. Megfontolandó, hogy vállalva a kockázatot, kitesszük őket a polcokra – bár az *Iffjúsági Magazin* épségben maradása alátámasztja kezdeményezésünket, valamint az, hogy most már nem tűnnek el a frissen megérkezett lapok, mint számos esetben e megoldás előtt –, vagy kitalálunk népszerűsítésükre valamilyen jó megoldást. A polcos elhelyezést talán egy másik érdekes tapasztalat is alátámasztaná: találat érkezett számos olyan lapra, amiből csak mutatványszámok voltak a polcokra kitéve. Tehát ami szem előtt van, arra „minden-évöként” csapnak le az olvasók! A papucsban tartott lapok ábécés helyén a polcokon ugyan ott van a felirat: „Kérje a könyvtárostól!”, de törzsolvassóink már azt is tudják, kérniük sem kell, csak kivenni a papucsból, majd visszatenni. Sok olvasónknak, az újaknak például, vagy akiket nem láttunk még a „papucs” környékén, külön is felhívjuk a figyelmét ezekre a lapokra, mégis, sokan – mint a felmérésből kiderült – nincsenek tudatában, hogy nekünk vannak ilyen lapjaink. És

ez a második kérdésre adott válaszokból is kiderült: megneveztek lapot, hogy szívesen olvasnák, ha járna – holott jár.

Egyéb folyóiratok

E kategóriába soroltuk mindazokat a lapjainkat, amelyek a heti, illetve havi gyakoriságtól eltérő periodicitással érkeznek: a kétheti (pl. *Autó-Motor*), a kéthavi (pl., *Magyar Iparművészet*), a negyedéves lapokat és a közlönyöket, amelyek közül a *Magyar Közlöny* rendszeresen jön, a *Kulturális* és az *Oktatási* pedig a hónap első, illetve második felében.

Legtöbbet az *Autó-Motor* magazint forgatták: kilenc említést kapott.

Május végén sokan olvasták és kifejezetten keresték, várták az Oktatási Közlönyt: a pedagógusállások, óvodai és iskolai helyek meghirdetése okán. Jelentős szavazatszámot kapott még a *Szép Házak* magazin, amit ajándékba kapunk (5 jelölés); a *Múltunk* című politikatörténelmi folyóirat, és a témájában merőben más *Feng Shui-magazin* egyaránt 3 említést kapott. Egynél többen forgatták még a *Magyar Közlöny* aktuális számait, illetve a *Földgömb* című, szép természetfotókkal gazdagon illusztrált lapunkat. További 9 kiadvány kapott még egy-egy említést.

Ami igazán fájó: az igényes irodalmi lapok (*Alföld, Holmi, Tiszatáj, Beszélő, Bárka, Palócföld*), amelyekben a kortárs magyar irodalom jelenik meg, nem kapnak egyetlen említést sem. Mai irodalmi életünk lenyomatának megőrzéséhez egy-egy középiskolai feladathoz, országos vagy helyi pályázathoz nélkülözhetetlenek ezek a lapjaink, nem mondhatunk le róluk.

Hasonló mondható el a többi igényes szakmai lapról is, bármilyen területet nézünk is meg: munkaügy (*Munkügyi Szemle*) vagy gazdaság (*Pénzügyi Szemle*), vezetéselmélet (*Vezetéstudomány*) vagy kisebbségkutatás (*Regio*); visszamenőleg nagy a keresettségük és nagy örömet okozunk vele, ha azonnal kézbe tudjuk adni. Az pedig nekünk, könyvtárosoknak is nagy segítség, hogy egyre több lap és egyre több cikk teljes szöveggel is fenn van a világhálón, és remek keresők (pl. a MA-TARKA) segítik bennük a visszakeresést.

Kérdőíves felmérésünk második pontjában arra voltunk kíváncsiak, olvasóink milyen egyéb újságot, lapot látnának szívesen könyvtárunkban. Itt címet, illetve témát is megnevezhettek, szabadon, tehát nem egy általunk választott listából kellett választaniuk. Mi magunk is meglepődtünk, milyen színes igénylistát kaptunk kérdésünkre válaszul!

Legtöbben a szabadidő eltöltéséhez szeretnék szélesebb körben ötleteket kapni: testépítéssel, biciklizéssel, szabadidős sportokkal – extrém sportokkal is –, természetjárással, utazással, főzéssel, kertészkedéssel foglalkozó lapokat látnának szívesen. Nagy igény mutatkozott az otthoni, lakáshoz kötött szabadidő eltöltéshez használható technika iránt is: DVD-s magazinra, házimozival kapcsolatos újságokra lenne igény. Mindezek végül is egy közművelődési könyvtár profiljába erőteljesen beleillenek.

Mások több idegen nyelvű lapot szeretnék olvasni nálunk, főként művészeti, természettudományos témájúakat. Ezekről, sajnos, már most azonnal tudjuk, hogy az árak miatt csekély lehetőség lesz megrendelni őket.

A megélhetési lehetőségek beszűkülésével egyre többen keresnek állást, munkahelyet a városban. Ezek az igények óriási keresletet jelentenek a hirdetési új-

ságok gazdagabb kínálatának irányába. Számos olvasónk nap mint nap a friss hirdetési újság végett látogatja könyvtárunkat. Az Expressz napi 99.– Ft, a napilapok, amelyek szintén hoznak hirdetéseket, 100.– és 150.– Ft között szóródnak. ez heti átlagban már ötszáz forint.

A pletykalapokból, sztorizós–kibeszélős újságokból is többet szeretnének olvasóink: *Best*, *Story magazin*, *Kiskegyed*, *Sztárok* – sorolták a kérdőíveken, és ezek napi testvérei: a *Mai lap*, *Színes mai lap*, *Mai nap*. Nekünk jelenleg e körben – mint írtuk – a *Blikk* jár.

Feltételezhetően férfi olvasóink többsége örülne még több igényes férfi magazinnak: a *CKM*, *FHM*, *Playboy*, *Brigitte* magazinok címeit írták le.

Jóleső érzés volt azonban arról is olvasni, hogy az igényes irodalmi, művészeti, képzőművészeti lapok iránt mégis van igény: olvasnának nálunk *Poliszt. 2000*-et. „bölcseleti, filozófiai”, sőt zenei lapokat is hiányoltak néhányan, bár azok teljes skálája megtalálható a Zenei részlegben. Propagálásukra tehát figyelniünk kell!

Lapjaink választékáról az általános véleményt nagyon szépen fogalmazta meg egyik olvasónk: „részemre megfelelő a könyvtár újságaikkal való ellátottsága”. Megfogalmazódott azonban ez is: „az újságok választéka jónak mondható, de a napilapokból kevés az 1 példány”, és fel is sorolja, melyikre gondol: Magyar Nemzet, Nemzeti Sport – ez utóbbi lapért reggel 10 órakor közelharcot vívnak férfiolvasóink.

Aztán egyszer csak a király lelepleződött: „minek kérdezgetnek olyasmit, amit pénz hiányában úgysem tudnak teljesíteni?” – írta le egyik olvasónk a meztelen igazságot.

Mi azért úgy érezzük, nem volt haszontalan a felmérés, és ha jövőre ezek tükrében sikerül a megrendeléseinket kicsit is változtatni, olvasóink is osztani fogják véleményünket.

Gyermeklapok

A Gyermekkönyvtár folyóirat-állománya szépen kiszélesedett, bővült az utóbbi egy-két évben. Mondhatjuk, lefedi a piaci kínálatot, igényességében és választékában egyaránt. A kollégák készségesen segítik munkánkat a folyóiratpiaci figyelmével: a keresetteket megrendelik, a kevésbé forgókat lemondják.

Közel 15 lap, amelyek a kifejezetten tinikről és tiniknek szólnak – *Witch*, *Popcorn*: ezek szövegben és képből is a korosztály elvárásainak felelnek meg – mellett természettudományos, számítástechnikai, irodalmi lapokat is forgathatnak a gyerekek.

Legtöbb jelölés a *13 – A szerencsés tinik magazinja* című újságra érkezett, de – néhány kivételtől eltekintve – mindegyik lap talált magának olvasót a kérdezett héten. Sajnos, akadt azért olyan is, amely nem: fájó, hogy ezek között van a *Kincskereső*. Így már nem csodálkozunk annyira, hogy irodalmi lapot a felnőtt olvasók sem említettek. És természetesen előfordulnak a speciális igények, amelyek az egekig szöknek: a számítástechnikai lapok arzenálja, valamint a gyereksztárokról szóló újságok.

A helybenhasználat mérésére 2004 májusából is álltak rendelkezésünkre adatok. A helyben használt dokumentumtípusok (könyv, folyóirat, hangzó dokumentum, elektronikus adathordozó, egyéb) forgalmát mértük akkor.

Jelenlegi felmérésünket összevetve a tavalyi adatokkal, a folyóirataink forgalmának jelentős növekedését tapasztaltuk: 2004 májusában egy hét alatt 236 jelölés, míg 2005 májusában ugyanezen időszak alatt 301 jelölés érkezett olvasóinktól a lapokra. Ez 28,0 százalékos növekedést mutat, aminek nagyon örültünk és talán ennek egyik oka a lapok választékának bővülése, a többi okra pedig az alábbiak is választ adhatnak.

Olvasói elégedettség

A kérdésre (Az Olvasóteremmel kapcsolatos egyéb észrevétele, véleménye) adott válaszok értékelésénél próbáltunk a válaszokból csoportokat alkotni, az érdekesebbeket kiemelni.

1. Az Olvasóteremmel kapcsolatos megfogalmazások, vélemények

Mint már jeleztük: 112 kérdőívet kaptunk vissza (100,0%).

112-ből 28-an adtak jellemzést, véleményt az Olvasóteremről (25,0%).

28-ból 19-en válaszoltak tömör megfogalmazásban, utóbbiak közül:

8-an „Elégedett vagyok”.

2-en „Tökéletes, minden jó”.

2-en „Klassz, így jó ahogy van”.

7-en találták kényelmesnek, csendesnek, kulturált helynek.

28-ból 9-en bővebben fejtették ki véleményüket, mondandójuk lényege:

5-en második otthonuknak tekintik a könyvtárat, ezen belül az Olvasótermet:

– A könyvtár legértékesebb részének tartják.

– Csak pozitív tapasztalataik vannak.

(Egyet kiemelnék szó szerint is: „Ha éppen rosszkedvvel érzem, akkor is jó hangulatban távozom.”)

4-en pedig részlegünk környezetére vonatkozólag tettek pozitív utalást, amelyben nyugodtnak, otthonosnak, tisztának tartják. (Egy-két kiemelés szó szerint: „Az ember oda tud figyelni az olvasnivalóra”; „Megfelel az olvasással, kikapcsolódással kapcsolatos igényeknek”.)

2. Folyóirattal kapcsolatos vélemények, kérések

Az első és második kérdésnél kértük olvasóinkat, hogy ott fogalmazzák meg az újságokkal kapcsolatos igényüket, kérésüket, de valaki a 3. kérdésnél tette meg ezt. A választékot megfelelőnek tartják, kiegyensúlyozottnak, bőségesnek és a keresett folyóiratokat megtalálják.

3. A könyvtárosok munkájának értékelése

112-ből 20-an fogalmazták meg véleményüket az itt dolgozókkal kapcsolatban (22,0%).

8-an adtak tömör, egyszavas választ: „Problémamentes, szívélyesek, segítőkészek, szolgálatkészek, otthonosságot teremtenek”.

12-en több mondatban, részletesen is kifejtették véleményüket: „Köszönet a könyvtáros hölgyeknek a szakzerű, udvarias, minden igényt kielégítő szolgálta-

tásaikért.” „Még az elkényeztetett ember is otthon érezheti magát. Talán csak egy büfé hiányzik.”

2-en voltak pozitív véleményen, nemcsak az olvasóteremben dolgozókkal kapcsolatban, hanem összkönyvtári vonatkozásban is: „A dolgozók magas színvonalon teljesítik munkájukat, ez maradjon a jövőben is így, észrevételem az összes dolgozóra vonatkozik.”

2-en nem a szokványos megfogalmazással illették az itt dolgozó könyvtárosokat, hanem a személyzet kifejezést használták. Többen fogalmazták meg azon véleményüket, hogy a kérdésekre pontos, lényegre törő választ kaptak.

4. „Egyéb”

Az utolsó kategóriának az egyéb elnevezést adtuk, ami nem jelenti a válaszok elhanyagolhatóságát, lényegtelenségét. Az egyéb elnevezést inkább a feleletek sokszínűsége miatt választottuk, amelyek inkább az egész könyvtárra és az olvasóközönségre vonatkoznak.

112-ből 16-an fogalmazták meg véleményüket magára a könyvtárra vonatkozóan, illetve az olvasóközönséggel kapcsolatban. (18,0%)

2-en több napilap példányszámát emelnék, mert nem jutnak hozzá akkor, amikor szeretnék. (pl. Nemzeti Sport, Népszabadság és a megyei lap). A felmérés során számunkra is világossá vált, melyik napilapból kellene több példányt járattatni. Tulajdonképpen ezekre az észrevételekre voltunk kíváncsiak.

5-en hiányolják a légkondicionálót és a biztonsági őröt, több számítógépet tartának fontosnak, és nem utolsó sorban növelnék könyvtárunk nyitva tartását.

Olvasóink társaikkal szemben is fogalmaztak meg véleményt: 9-en – kritizálták, és zavaró körülményként említették meg a mobiltelefonok használatát.

A gyermekkönyvtárból 15 db kitöltött kérdőívet kaptunk vissza.

A gyerekek egyszerűen, tömören fogalmazták meg véleményüket, sokszor egy-egy szavas válaszokat kaptunk: „Szeretem, szeretek ide járni; Nagyon jó; Jó, kellemes hely; Segítőkések a könyvtárosok és az emberek”. Találunk a felnőttekkel megegyező véleményt is, miszerint „egy újságból több példány is járhatna”.

Összegzés

Sok-sok tanulsággal szolgált ez a felmérés mindennapi munkánkhoz. Számos kellemes meglepetés is ért bennünket, no és persze jóleső érzéssel olvastuk az elismerő szavakat munkánkról. Mindez rengeteg erőt ad továbbiakhoz a folyóiratokkal való foglalkozás, a lap-piacok és természetesen az olvasói igények követése tekintetében.

Máté Lászlóné–Nagy Mónika–Zalánfi Zsuzsanna

Készül a Könyvtári Minerva új, elektronikus kiadása!

A cím nem egészen pontos, de talán arra jó, hogy felfigyeljenek rá a könyvtárosok és könyvtárhasználók: a könyvtárak adatainak nyilvántartása ügyében valami készül.

A kollégák bizonyára jól ismerik a hazai könyvtárak és szolgáltatásaik számbavételére törekvő háromkötetes adattárat, a Könyvtári Minervát. A magyar könyvtárak szolgáltatási kalauzának eddigi utolsó, mindeddig legteljesebb kiadása 1997-ben jelent meg, és az 1996. évi állapotokat tükrözte. Már az azóta eltelt csaknem egy évtized is azt jelzi, hogy a háromkötetes kiadványban foglalt adatok, információk azóta igen sok vonatkozásban változhattak, elavultak, mindenképp kiegészítésére, megújításra szorulnak. Változott azóta a könyvtárak helyzete abban a tekintetben is, hogy egyre több könyvtár – a nagyobbak mindenképpen – rendelkezik számítógéppel és internet-hozzáférési lehetőséggel.

Úgy gondoltuk, ez a tény önmagában véve is nagyobb lehetőségeket, kézenfekvő informatikai eszközöket nyújt a könyvtári szolgáltatási kalauz megújításához. Reménykedhetünk benne, hogy – ha elkészül – a könyvtárak mind teljesebb köre számára korlátozás nélkül hozzáférhetővé, kezelhetővé, áttekinthetővé válik majd a Könyvtári Intézet honlapján a Könyvtári Minerva adatbázis változata, amely még azzal a vonzó tulajdonsággal is rendelkezik, hogy rendszeresen és viszonylag könnyűszerrel karbantartható, adatai rendszeresen frissíthetők. Forráshiányos időkben célszerű ilyen megoldásban gondolkodni a nyomtatott változat megjelenítése helyett, amely a magas papír- és nyomdaköltség miatt csak korlátozott mértékben tölthető be a friss információszolgáltatás szerepét, magyarán: nem lehet folyamatosan nyomon követni a változásokat, nem lehet évről évre újranyomni.

Ugyancsak az informatikai eszközök bővülése teszi lehetővé, hogy azoktól a könyvtáraktól, amelyek internetkapcsolattal rendelkeznek, az adatokat is az interneten keresztül kérjük be. Tehát az adatgyűjtés részben internetes adatlapon történik, azokat a könyvtárakat pedig, amelyeket ilyen módon nem érünk el, a hagyományos, postai úton, kérdőívvel keressük meg, az internetes adatlapok feltöltését a kitöltött kérdőívek alapján pedig mi végezzük el.

Az internetes adatgyűjtéshez felhasználjuk a régi Könyvtári Minerva nálunk azóta is tárolt adatait, adatlapjait. Ha a könyvtár korábban szerepelt a kiadványban, most az adatlapot kitöltő könyvtárosnak nem lesz más dolga, mint módosítani, javítani, kiegészíteni a kitöltési útmutató alapján a saját könyvtárának adatait. A Könyvtári Minerva adatbázis abban az értelemben összekapcsolódik a nyilvános könyvtári jegyzékkel, illetve adatbázissal, hogy az ott történt és a jövőben is történő változások „automatikusan” átkerülnek a Könyvtári Minerva adatbázisba is. Egy-egy könyvtár a Könyvtári Minerva adatgyűjtésének fázisában kizárólag a saját adatlapjához férhet hozzá, a körlevélben megadott azonosítója segítségével. Az adatbá-

zisban korábban nem szerepelt könyvtárak természetesen „tisztá lappal” indulnak, és maguk töltik ki teljes egészében az adatlapot.

Mely könyvtárak szerepelnek a készülő Könyvtári Minerva adatbázisában? A könyvtárak lehetőleg szélesebb körét szeretnénk bevonni az adatgyűjtésbe, tehát az nem korlátozódik csak a nyilvános könyvtárakra, hanem szeretnénk, ha a nem nyilvános könyvtárak is szerepelhetnének benne, tekintettel azokra a nagy értékkel bíró, a maguk nemében páratlan gyűjteményekre és szolgáltatásokra, amelyekkel az egyházi, a múzeumi könyvtárak, nagyobb iskolai könyvtárak stb. rendelkeznek. Az adatgyűjtés több lépcsőben történik meg majd, reményeink szerint 2006 első harmadában szeretnénk minden könyvtárat elérni, megtalálni, amelyik a statisztikai adatszolgáltatásban szerepel, de emellett a könyvtári statisztikából egyébként kimaradó iskolai könyvtárakra is (a nyilvános könyvtárakra mindenképp) számítunk.

Mire jó mindez?

Ahhoz, hogy erre a kérdésre választ adhassunk, egy kicsit távolabbról kell kezdeni. A Könyvtári Intézet Gyűjteményszervezési osztálya az ODR-tagkönyvtárak együttműködésének javítása céljából eredetileg egy olyan gyűjtőkori adatbázis létrehozásán gondolkodott, amely áttekintést adna a könyvtárak által gyűjtött szakterületekről, dokumentumtípusokról. Ebből a gondolathoz nőtt ki a Könyvtári Minerva megújításának terve, amelyben természetesen a gyűjtőkörre vonatkozó adatok is szerepelnek.

A Könyvtári Minerva internetes változatával olyan adatbázist szeretnénk létrehozni, amelynek legfontosabb adatai (elsősorban gyűjtőkori, könyvtárhasználati megközelítésből) a világhálón keresztül bárki számára elérhetőek, legyen az a könyvtárközi dokumentumszolgáltatás oldaláról bizonyos szakterület irodalmát, vagy akár konkrét művet kereső könyvtáros, vagy egyszerű olvasó, aki arra kíváncsi, kérésével melyik könyvtárhoz fordulhat, melyik intézmény milyen szolgáltatásokat, könyvtárhasználati lehetőségeket nyújt számára. Az, hogy konkrét műre is lehessen majd keresni az adatbázis segítségével, egyre kevésbé látszik vágyalomnak: terveink szerint az adatbázisból közvetlen kapcsolat, belépési lehetőség nyílik az érdeklődők számára a könyvtárak (és hál’ istennek egyre több könyvtár) számítógépes katalógusaihoz, honlapjaihoz is.

Ugyanakkor ez az adatbázis „természetesen” nem csak a könyvtárak gyűjtőköréről és a könyvtárhasználati lehetőségeiről, feltételeiről tájékoztat majd: a statisztikai jellegű adatok (az állomány nagysága, az éves gyarapodás mértéke stb.) kivételével szinte teljes egészében meghagytuk a Könyvtári Minerva korábbi adatszoportjait – azok bármelyikéről lehet tájékozódni majd az adatbázisból. A statisztikai adatok megismétlését itt fölöslegesnek ítéltük, hiszen azok évről évre frissülnek, és megtalálhatók az ugyancsak a Könyvtári Intézetben készülő, az intézeti honlapra is felkerülő és kiadvány formájában is megjelenő országos Könyvtári Statisztikában. (Más kérdés, hogy hosszabb távon tervezzük a Könyvtári Intézetben épülő – pl. statisztikai, nyilvános könyvtári – adatbázisok összevonását egy közös keresőfelületre, oly módon, hogy az egy könyvtárhoz tartozó, de különféle forrásokban szereplő adatok összekapcsolhatóvá váljanak.)

Milyen adatok szerepelnek majd az adatbázisban?

- A könyvtár azonosító adatai: neve, magyar és idegen nyelvű névváltozatai, a könyvtártípus megnevezése, nyilvános vagy nem nyilvános könyvtár, alapításának éve, fenntartója, a könyvtár alapfeladatai, a vezető neve és címe;

- Elérhetőségei: postacíme, telefon- és fax-számai, e-mail címei;
- A könyvtár gyűjtőkörének megnevezése;
- A gyűjtött dokumentumtípusok felsorolása;
- A könyvtár hagyományos és elektronikus katalógusainak (és webcímeinek) felsorolása;
- A könyvtár szolgáltatásai és minősítésük (pl. alap, központi, tájékoztató stb.);
- A használat nyilvánosságának foka;
- A nyitva tartás ideje és rendje;
- A könyvtár honlapjának elérhetősége;
- A könyvtárban használt szoftverek (elsősorban integrált rendszerek);
- A könyvtár által készített és működtetett adatbázisok;
- Saját kiadású (elsősorban időszakos megjelenésű) dokumentumok felsorolása;
- A könyvtár által működtetett alapítványok;
- A könyvtár tagsága a szakmai szervezetekben;
- A könyvtár kiadói és digitalizálási tevékenységének számbavétele.

Mit remélhetünk még az adatbázistól?

Megbízható információforrást, tájékozódási lehetőséget egymás munkájáról; a rendszeres adatgyűjtés és az adatok frissítésének lehetőségét; adatszolgáltatást a könyvtár-politikai célkitűzések és támogatások megalapozásához; újabb értékes bemutatkozási lehetőséget a legszélesebb szakmai közönség és a könyvtárhasználók előtt. Az adatbázis flexibilitása, bővíthető volta lehetővé teszi azt is, hogy újabb és újabb adatszóportokkal bővüljön a kérdések sora, mindenkor a könyvtáros szakma újabb kihívásainak, igényeinek megfelelően (gondoljunk csak arra, hogy ezzel a módszerrel lehetővé válik a könyvtárak informatikai ellátottságának rendszeres felmérése, vagy annak feltérképezése, hogy mely hazai könyvtárak rendelkeznek muzeális értékű könyvtári dokumentumokkal – de a sor igény szerint bármikor bővíthető).

Ez a részben – és reményeink szerint egyre nagyobb részben – internetes adatgyűjtési forma lehetőséget nyújt a könyvtáraknak arra is, hogy adataikat, a könyvtár működésében, szolgáltatásiban történt változásokat a megadott (és önmaguk számára feljegyzett) azonosító segítségével bármikor rávezzék a saját adatlapjaikra, azokat „naprakészen” tudják tartani, és így a könyvtáros szakma is a legfrissebb adatokról, fejleményekről tájékozódhat. A folyamatos (ön)frissítés lehetősége mellett évente egyszer erre fel is fogjuk kérni a kollégákat, hogy az adatbázisban minden érdelődő megbízható, jól tájékoztató információkkal találkozzék. Mindezek figyelembevételével kérjük a könyvtáros kollégák együttműködését, hiszen szép és nagyra törő elképzeléseinket csak a közreműködésükkel, segítőkész együttműködésükkel tudjuk megvalósítani, remélhetőleg, a könyvtáros szakma egészének hasznára és szolgálatára.

Hölgyesi Györgyi